

HISTÒRIA DE L'ESTEL DE NATZARET I EL CENTRE

El text de L'Estel reuneix unes característiques que el fan apte per un ventall de públic més ampli que no només l'infantil. Hi ha gresca entre dimonis i pastors, naturalment; hi ha broma innocent de paraula i d'acció, però també hi trobem la lluita dialèctica entre Satanàs i Sant Miquel, i l'argument de la paràbola del fill pròdig que hi dóna el to d'humanitat en un terme força just. L'Estel de Natzaret ha estat i és encara una gran escola de teatre, perquè és un espectacle complet. Es diu que, per esdevenir un bon actor, s'ha d'haver començat fent clàssics. Doncs nosaltres tenim el clàssic! ¿Heu vist la quantitat de pares i mares que porten els seus fills a assajar L'Estel? Nois i noies que surten fent de diables al pròleg, o infants fent el ball de les pedretes, cantant la rondalla amb en Jonàs o ballant la graciosa dansa dels follets. La majoria són veïns del barri que no haurien vingut mai al Centre si no hagués estat per L'Estel. Segons Joaquim Vilà i Folch, el teatre popular a Catalunya es recolza sobre dos pilars fonamentals: els pastorets i les passions. "Si Catalunya ha tingut una llarga tradició de teatre d'aficionats, el poble ha escollit dos espectacles com a base de la seva experiència teatral. La primera és la senzilla, humil, tendra i casolana representació de Els pastorets, fidelment reviscuda cada any, cita obligada que gairebé es converteix en ritus. Pastorets i passions formen les frontisses del nostre món teatral. Hereus d'una secular tradició, aquests espectacles retornen cada any amb més força i són l'últim reducte d'una manera de fer teatre que no sé si es podria definir com a 'tradicional catalana', però sí que té uns trets característics que es repeteixen i que gairebé no trobem en cap altre tipus de representació".

Els 'pastorets' més antics que es conserven són El nacimiento del Salvador o la rendición del esclavo, d'Antoni Molins i Ignasi Rubio, escrits el 1880. Set anys després, Miquel Saurina va escriure Los pastorets en Betlem o sia lo naixement de NostreSenyor Jesucrist, que són els primers 'pastorets' publicats en català. Quatre anys més tard, el 1891, apareixen els de Frederic Soler 'Pitarra'. A tombants de segle, Ramon Pàmies escriu L'Estel de Natzaret. I la vigília de Nadal de 1916 s'estrenen els que han de convertir-se en els més coneguts de tots, Els Pastoretso l'Adveniment de l'Infant Jesús, de Josep Maria Folch i Torres, amb el Lluquet, el Rovelló i tots els bons pastors, la Mare de Déu, sant Josep i l'Àngel. I, al final, un

cop vençuts els maleïts dimonis, el naixement de l'Infant Jesús i la representació del Pessebre vivent.

L'estrena Segons el Centre Moral de Gràcia, L'Estel de Natzaret es va estrenar el 1898 en aquesta entitat de la qual Ramon Pàmies era soci. La primera representació sembla que va durar sis hores i mitja. El text era molt més llarg que l'actual i una pila de quadres es van representar una sola vegada: el dia de l'estrena i prou. Poc després, a l'Assemblea del Centre Moral de Gràcia de l'any 1902 es va denegar una proposta que havia presentat dos anys abans un grup de socis. Sense pensar-ho gens, aquest grup de socis signants va abandonar la sala i són aquests dissidents els qui van fundar l'any següent el Cercle Catòlic de Gràcia, als quals es van afegir altres socis, entre ells en Ramon Pàmies, amb el llibret de L'Estel sota el braç. S'estipulà amb el seu autor el dret exclusiu de representar l'obra a Gràcia per 250 pessetes. Per la mateixa quantitat, s'adquireixen els drets de propietat sobre la música de la qual n'és autor Mn Miquel Ferrer. Tot i que el 25 de desembre del 1902 se'n va fer una representació sense música en un pis o planta que algú va cedir desinteressadament, ja que encara no tenien seu oficial, L'Estel amb música es representa per primer cop al Cercle Catòlic de Gràcia el dia de Nadal de 1903, amb una petita orquestra de set o vuit components. Als primers temps, van arribar a fer-se'n fins a 15 representacions per temporada en aquell Centre. Al nostre Centre, les representacions de l'Estel comencen el Nadal de 1910.

Segons Ramon Pàmies Arnau, nét de Ramon Pàmies Pina, que va parlar amb Rossend Conesa sobre l'autor de L'Estel (el fruit d'aquesta conversa es va publicar el desembre del 2001 a la revista el Centre), el seu avi va néixer a Barcelona l'any 1874 dins d'una família benestant, va gaudir d'uns bons estudis, fins i tot sabia i llegia perfectament el francès, i va ser comptable professional en una empresa del sector tèxtil. Es va casar als 26 anys amb Emília Armades i el matrimoni va tenir cinc fills, dos nois i tres noies i bastants néts. Va morir d'una grip que se li va complicar l'any 1918 a punt de fer 44 anys. Segons el seu nét, Ramon Pàmies era un apassionat de la literatura en general i dels temes bíblics en particular. I, a part d'això, tenia una afecció marginal, gairebé vocacional, pel que fa al món del teatre. Però aquest no va ser l'únic motiu d'escriure L'Estel. Es veu que el seu pare no era un home diguem-ne excessivament ordenat i les seves diverses aventures van comportar la pèrdua absoluta de la fortuna familiar, la qual cosa va marcar moltíssim la joventut del seu fill Ramon que, en un moment determinat, va sentir la necessitat interior de manifestar el seu noble i personal criteri sobre la vida, les coses ben fetes i les mal fetes o, dit d'una altra manera, les conseqüències de l'enfrontament de les

forces del bé i del mal. I d'aquí va sorgir la idea de L'Estel, peça que va escriure el 1891, quan només tenia 17 anys, i que va ser la seva primera obra. Ramon Pàmies i Mn Miquel Ferré, autor, com hem dit abans, de la música, eren molt amics i formaven part del grup de dissidents del "Centro Moral" de Gràcia que van crear el "Centro Católico" de Gràcia el març del 1903.

En la poca documentació que tenim sobre les activitats que es realitzaven al Centre abans de 1950, s'ha de destacar que sempre hi surten referències de L'Estel. Per exemple, d'Enric Vivas, el soci número 1 del Centre (com hem explicat en el capítol corresponent), sabem que va interpretar molts anys el gran sacerdot Uries, que segella el matrimoni de la verge Maria amb Sant Josep. De la seva manera d'actuar va escriure Maria Aiguadé: "Us heu fixat amb la unció que recita les pregàries al peu de l'altar? Ell és molt més que un aficionat que interpreta un paper; en aquells moments se sent Gran Sacerdot que prega realment a Déu. També el recordareu com aquell qui havia interpretat durant més de 25 anys, el vell Jehú, pare de Naïm, el fill pròdig i l'Abdaró." Aquest cas ja ens dona peu a parlar d'una de les característiques de la vinculació d'aquesta obra amb el Centre: L'Estel crea hàbit, quasi dependència, en algunes persones i en algunes famílies. Per això no és gens estrany veure, en el llistat d'actors, actrius i directors, repeticions incondicionals de persones que, temporada rere temporada, representen el mateix paper. I que quan, per edat o el que sigui, ja no el poden fer, en representen un altre durant uns quants anys més. I tornant a allò que hem dit de l'escola d'actors que és aquesta obra, es dona el cas de nenes i nens que comencen fent de pastorets i dimoniets i van ascendint a papers de més envergadura fins a fer, ja de grans, el paper del més vell dels personatges, el Jehú, o, com veurem més endavant, agafant la responsabilitat de la direcció de l'espectacle.

Un altre exemple, aquest ben curiós i documentat, el tenim en qui va ser l'últim president de l'entitat abans de la guerra, Josep M. Morlà, nascut l'any 1898. Als set anys va fer el seu primer paper d'actor a L'Estel, el Nataniel, i va dir. "Pare, jo estic cansat..." Quan va ser entrevistat pel butlletí del Centre quan l'entitat va fer els 75 anys, recordava amb gran afecte L'Estel, en el qual va passar per diversos personatges fins arribar a fer de Sant Miquel i després a la seva creació més destacada i volguda: el Naïm. "Els espectadors de llavors es quedaven bocabadats en l'escena dels tres, Satanàs, Sant Miquel i Naïm, en la qual ens reuníem en Vilasarò (pare) fent de dimoni, en Xavier Benguerel (l'escriptor) en el paper de

l'arcàngel i jo en el del fill pròdig. Teníem molta fama per aquella escena i estranya era la vegada que no ens la feien repetir. Ens sortia molt bé. Jo plorava de debò!”